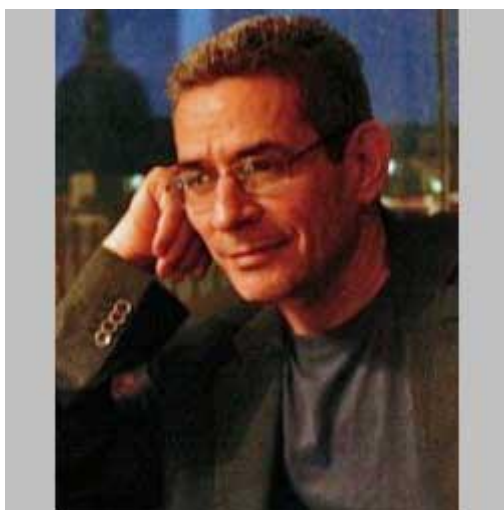

Τα Οκτωβριανά του 1931, ο Κωστής Παλαμάς και ο Κώστας Μόντης

ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΒΟΥΤΟΥΡΗ*

Η άρνηση της Μ. Βρετανίας να επιτρέψει στον κυπριακό λαό να ασκήσει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, θα οδηγήσει σε μια αυθόρμητη εξέγερση στις 21 Οκτωβρίου του 1931. Φωνάζοντας συνθήματα υπέρ της Ένωσης οι εξεγερμένοι κατέλαβαν και πυρπόλησαν το αγγλικό κυβερνείο στη Λευκωσία. Ο έλληνας πρωθυπουργός, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, κρίνοντας ενδεχομένως ότι η εξέγερση ματαιώνει κάθε προοπτική για επίδειξη καλής θέλησης εκ μέρους της Αγγλίας (πίστευε ο Βενιζέλος ότι η Αγγλία θα παραχωρούσε αυτοβούλως, κάποια στιγμή, την Κύπρο στην Ελλάδα), έσπευσε να δηλώσει την έντονη διαφωνία της κυβέρνησής του με τις κινήσεις των εξεγερμένων Κυπρίων.

Διαμετρικά αντίθετη υπήρξε, ωστόσο, η στάση του ελληνικού λαού, ο οποίος εξέφρασε με ποικίλους τρόπους τη συμπαράστασή του. Η συγκίνηση που προκάλεσε στην Ελλάδα η εξέγερση του 1931 διαχέεται, χαρακτηριστικά, στους ακόλουθους στίχους του (κατα τα άλλα βενιζελικού) Κωστή Παλαμά. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποίημα «Η Κύπρος πάλι» γράφεται ακαριαία και δημοσιεύεται στην "Εστία" των Αθηνών στις 29 Οκτωβρίου 1931 (οκτώ μόλις μέρες μετά την εξέγερση).

Η ΚΥΠΡΟΣ ΠΑΛΙ

Αφιερώνεται στο φίλο Ν. Κ. Λανίτη,

τον Κύπριο πρωταθλητή.

«Καλώς μας ήρθατε παιδιά!» Και είχες, φωνή, τη χάρη
που έχει της μάννας το φιλί,
φωνή, λαχτάρα στην καρδιά, στ' αυτιά ιερό τροπάρι,
στα μάτια ανατολή.

Τέτοιο ένα «χ α ί ρ ε» όλους, απάνου από τα χρόνια, νέους,
κάτου από τ' άστρα τ' αττικά,
σταυραδερφών προσκύνημα, κυπριώτες και αθηναίους
μας έσμιξε γλυκά.

Η Κύπρος. Καιροί πέρασαν. Τώρα είν' ορμή κι η οργή της.
Με τίνασμ' άξαφνο γοργό

φτερώνει η γαλανόλευκη δαρμένο το κορμί της:

«Τι; Ελλάδα είμαι κι εγώ!»

Και ακούστε: Πολεμόχαρη, να! η Κύπρος μας φωνάζει,
(Βάλε το χέρι Σου ο Χριστός!)

Πλάι της η δωδεκάνηση Ροδόφυη στενάζει,

Και κλαίω γονατιστός.

Δεν κλαίω. Αγώνων επικών με συνεπαίρνει η φούρια,
στον τοίχον άρματα παλιά
τρίζουν, στου Ρήγα μουσική πρωτάκουστη τα θούρια,
κυπριώτικη λαλιά.

Κιτρινισμένα στα χαρτιά, πυρώστε μας τα χείλη,
τραγούδια πατριωτικά,
τον ήρωα με το γέρικο να ιδούμε καρυοφύλλι,
που πέφτει ή που νικά.

[...]

Ο τίτλος του Ποιήματος («Η Κύπρος πάλι») και το πρώτο σε εισαγωγικά ημιστίχιο: «Καλώς μας ήρθατε παιδιά», παραπέμπουν σε ένα ποίημα που είχε γράψει ο Παλαμάς τριάντα χρόνια ενωρίτερα, με τίτλο «Κύπρος». Το ποίημα, το οποίο είχε γραφτεί εξ αφορμής της έκθεσης κυπριακών προϊόντων στο Ζάππειο το 1901, το απήγγειλε ο ίδιος ο Παλαμάς σε εκδήλωση προς τιμήν των κυπρίων επισκεπτών, στον φιλολογικό σύλλογο «Παρνασσός». Το ποίημα ξεκινούσε με την εξής στροφή:

Καλώς μας ήρθατε παιδιά! Στην Κύπρο την αέρινη

στη Μακαρία τη γη,

στάζει το μέλι εκλεκτό σαν πρώτα;

Ακόμα γίνεται τ' ολόγλυκο κρασί;

Στα οκτωβριανά του 1931 συμμετείχε και ο Κώστας Μόντης, 17 χρονών τότε, μαθητής της έκτης τάξης του Παγκυπρίου Γυμνασίου, στον οποίο ανατέθηκε να εκφωνήσει τον επικήδειο για τον πρώτο νεκρό της εξέγερσης· τον συνομήλικό του, Ονούφριο Κληρίδη. Αφηγείται στη νουβέλα «Κλειστές πόρτες» (1964):

«.... μας διηγόταν πως, μαθητής στην έκτη τάξη του Γυμνασίου, είχε πάρει μέρος στις ταραχές, πως ήταν ανάμεσα στο πλήθος που πολιορκησε και πυρπόλησε το Κυβερνείο, πώς την τελευταία στιγμή του ανάθεσε ο Γυμνασιάρχης να προσφωνήσει τον πρώτο νεκρό των ταραχών – "ένα μικρό ξυπόλητο παιδί σαν τον Γαβριά", μάς έλεγε– και πως έμεινε μονάχος στην αυλή του σχολείου να συντάξει λίγο (όσο το δυνατό λιγότερο) κλάμα και πολύ (όσο το δυνατό περισσότερο) παλμό».

***Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου**